

Erhvervsøkonomisk kommentar

Af Poul Jacobsen*)

RESUMÉ

Tanker i anledning af, at mange i disse dage afslutter deres uddannelse – de skal nu ud i et samfund, der er ved at gøre op med den specialistro, der hidtil har domineret udviklingen.

En udviklingspolitik

Der har gennem mange år stort set været sat lighedstegn mellem på den ene side det noget abstrakte begreb »udvikling« og på den anden side de mere konkrete og målbare størrelser »teknisk udvikling« og »industriel vækst« eller »vækst i produktionen«.

Med denne kontante opfattelse af begrebet udvikling spiller specialister en væsentlig rolle for udviklingen.

Det er gennem ingeniørernes nyskabelser og konstruktioner, grundlaget for udvikling skabes. I produktionen realiseres de værdier, ingeniørerne

---

*) Udviklingsingeniør, Pedershaab Maskinfabrik. Artiklen modtaget februar 1975.

har skabt. Ingeniører indtager således en meget central rolle i de enkelte virksomheder, idet det er dem, der *tænker* udviklingen og gennem konstruktion og produktion *skaber* udviklingen.

Denne opfattelse af ingeniørernes rolle har været relativt dominerende i samfundet. Men der er naturligvis mange grupper, der har haft en mere differentieret opfattelse af, hvilken rolle de hver for sig spiller for udviklingen af et firma.

Økonomer kan fremføre, at de egentlige værdier bestemmes af markedet. Det er de økonomiske aspekter og markedsmekanismerne, der bestemmer udviklingen. Det er også dem, der sætter rammerne for ingeniørkunstens udfoldelse.

Salgsfolk kan hævde, at det er gennem salgsfunktionen, der skabes kontakt mellem markedets behov og virksomhedens produkter. Det er sælgerne, der kender markedet. Det er derfor naturligt, at virksomhedens øvrige afdelinger følger salgsafdelingens anvisninger.

Personale- og uddannelsesfolk kan anføre, at forudsætningen for det hele er en organisation, der kan fungere, samt en fast stab af medarbejdere, der besidder den nødvendige viden og de nødvendige færdigheder.

Og sådan vil mange fagretninger eller funktioner have en tilbøjelighed til at pege på sig selv som de vigtigste for udviklingen af et firma, en institution eller offentlig tjeneste.

Hver af disse grupper – ingeniører, økonomer, salgsfolk etc. – har i og for sig ret i deres argumenter, men udtrykker nok ikke hele sandheden. Det er typisk for diskussionen i mange firmaer – også blandt ledende medarbejdere – at man hver for sig mener, at de egentlige problemer skyldes forhold i de andre afdelinger. Løsningen på længere sigt findes derimod gennem udbygning af deres egen afdeling.

Den situation, der her er ridset op, gælder imidlertid ikke kun isoleret inden for den enkelte virksomhed eller organisation. Den gælder også for samfundet som helhed.

I samfundet spiller de producerende virksomheder en rolle, der på mange måder er parallel med specialistens rolle i virksomheden. Det er erhvervslivet, der danner den økonomiske ryggrad i samfundet. Det er industrien, der skaber de værdier, der er baggrund for de store offentlige sektorer, uddannelsessektoren og socialektoren. Det er kun gennem en vækst i produktionen, vi kan sikre den fortsatte stigende velfærd og udvikling i samfundet osv. Disse betragtninger er kun alt for velkendte.

Men – som vi også så det før med specialistens rolle – kan denne argumentation vendes på hovedet.

Ser vi nemlig på uddannelsessektoren – specielt de tekniske uddannelser – er det jo den, der skaber grundlaget for erhvervslivets udfoldelse ved at tilføre dels forskningsresultater, dels unge, højt uddannede specialister. Og for uddannelsessektoren generelt gælder det, at det er gennem den brede generelle uddannelse og det høje uddannelsesniveau, vi skal sikre, at et råstoffattigt land kan overleve.

Uddannelsessektoren skal gennem bredde i uddannelse og forskningen skabe den bedst mulige baggrund for at løse fremtidens – endnu ukendte – problemer.

På længere sigt er erhvervslivet afhængigt af en fri og uafhængig uddannelse og forskning. Derfor er det uddannelsessektoren, der sikrer den fortsatte udvikling.

Der er i erhvervskredse en vis forståelse for uddannelsessektorens krav – specielt selvfølgelig, hvad angår de tekniske og økonomiske uddannelser. Betydeligt mindre er forståelsen, når vi går til den anden store offentlige sektor, socialektoren.

Ledende erhvervsfolk henleder ofte opmærksomheden på det urimelige i, at det offentlige forbrug – specielt i denne sektor – er så stort. Finansieringen af dette forbrug nødvendiggør så store skatter, at erhvervslivets omkostningsniveau kommer urimeligt højt op.

Denne argumentation er i og for sig rigtig. Men socialpraktikerne har også ret, når de henleder opmærksomheden på, at der følger menneskelige – og dermed samfundsmæssige – problemer i kølvandet på det høje produktivitetskrav.

De store behov for midler til revalidering, pensioner, nedtrapning af narkomaner, hospitaler etc. følger direkte som en konsekvens af jaget efter større produktion og som en konsekvens af andre former for umenneskeliggørelse af tilværelsen. Men erhvervslivet fører ingen konto over sådanne omkostninger.

Ved ikke at tage tilstrækkeligt hensyn til disse problemer er det erhvervslivet, der påfører samfundet de store sociale omkostninger.

Modsætningen mellem socialektoren og industrien kommer nok stærkest frem, når socialpraktikerne svarer erhvervsfolkene igen ved at fremføre, at det er urimeligt at have stigning i produktion som eneste målsætning. Mennesket er – hævder de – vigtigere end produktionen.

Der er således påfaldende paralleller mellem de enkelte grupper i en virksomhed og de enkelte sektorer i samfundet i den måde, hvorpå de opfatter deres egen rolle og deres samspil med de andre grupper og sektorer.

Deres opfattelse kan groft karakteriseres ved, at de vurderer helhedens udvikling ud fra deres egne betingelser og ikke deres egen udvikling ud fra helhedens betingelser.

Der er intet nyt i denne iagttagelse. Det er en almen erfaring, som er beskrevet i mange folkelige overleveringer og eventyr.

Men det maner til eftertanke, at situationen stadig er præget af en så fundamental svaghed i vor adfærd, selv om den har været påvist og erkendt i århundreder.

Det er ikke her, udviklingen er gået hurtigt. Men det kan jo ikke måles i kroner og påkalder sig derfor ikke vor interesse. Det er ikke den type opgaver, vi har sat specialister til at løse.

I overensstemmelse med den folkelige overlevering er det min erfaring, at nøglen til udvikling af en virksomhed ikke ligger énsidigt i konstruktionsfunktionen, i salget, i produktionen etc. Kun gennem et samarbejde, der karakteriseres af respekten for de andre grupper og forståelse af ens egen og af de andre gruppers rolle, kan grundlaget for en udvikling skabes.

Men et sådant samarbejde er vanskeligt. »Udvikling« er nemlig ikke et éntydigt begreb, og vi har forskellige opfattelser af, hvilken retning og hvilke betingelser, den skal have.

Derfor skabes der kun forståelse og gensidig respekt, hvis der hele tiden foregår en intensiv dialog mellem de forskellige grupper og funktioner. Min erfaring bekræfter den nærliggende antagelse, at hvor dialogen er bedst, bliver resultaterne også bedst.

Mange erhvervsfolk forstår betydningen af denne proces inden for en virksomheds egne rammer.

Netop derfor virker det urimeligt, at de samme erhvervsledere – når de i samfundsdebatten taler erhvervslivets sag – ikke på tilsvarende måde ser samfundets udvikling som andet og mere end industriens udvikling. De forstår tilsyneladende ikke deres egen indvirkning på samfundets øvrige

sektorer, men insisterer på, at samfundsdebatten skal føres på erhvervs-
livets betingelser.

Disse industrifolk har derfor et væsentligt medansvar for, at vi mangler
en kvalificeret debat om samfundets udvikling. Den debat, der er nød-
vendig for at skabe en fælles opfattelse af samfundet og af formålet med
– og retningen for – dets udvikling.

Erhvervsfolkene henholder sig i debatten til begreber og tanker, der i
princippet er hentet fra liberalismen. Men liberalismen, som vi kender
den i dag, er ikke en samfundsideologi, men snarere en ideologi netop for
erhvervslivet.

Liberalismen lider i hvert fald af den afgørende begrænsning, at dens
begreber om udvikling isoleret knytter sig til industriel vækst og produk-
tionsstigning, og at den bruger penge som eneste fælles værdimåler.

Politikernes ansvar for, at vi mangler denne kvalificerede debat, knytter
sig til, at de har accepteret – og stadig accepterer – at samfundets udvik-
ling måles som vækst i nationalproduktet.

Politikerne har – og jeg tror, med stor dygtighed – formuleret en uddan-
nelsespolitik og en socialpolitik. Men de har ikke formået at forene ud-
viklingen i hver af samfundets sektorer i en samlet udviklingspolitik for
landet.

Konsekvenserne heraf er, at hver af sektorerne har forsøgt at løse sam-
fundets problemer ved selv at vokse på sine egne betingelser.

Industrien har således forsøgt at producere sig ud af sine og landets pro-
blemer. Og mange erhvervsfolk og politikere synes stadig at tro, at vi kan
løse landets øjeblikkelige økonomiske krise ved øget produktion og eks-
port. Eksport til andre lande, der også forsøger at producere og eksportere
sig ud af *deres* arbejdsløshed og *deres* handelsunderskud.

Hvis vi skal komme videre fra denne situation, nytter det ikke fortsat at
skyde skylden for problemerne over på de andre sektorer og tro, at løs-
ningen kun findes gennem vækst i vor egen sektor.

Vi må erkende, at øget produktion ikke i sig selv løser nogen problemer.
Og de problemer, industrien i mange år har skubbet fra sig, har nu ind-
hentet os. De omkostningskonti, vi glemte at føre, har vokset sig store.

Vi må som enkeltpersoner og som grupper gøre vort udviklingsbegreb
bredere. Udviklingen har mange dimensioner. Og vi må acceptere, at
nogle af disse dimensioner – måske de vigtigste – ikke kan måles éntydigt
og objektivt – og slet ikke i kroner.

Hvis det skal lykkes at nå frem til en samlet politik for landets udvikling, må der føres en debat, der hæver sig over særinteressernes énsidighed, således at udviklingen i hver enkelt sektor kan sættes i relation til en samlet udvikling mod fælles mål.